

En pdf-artikel fra www.salmedatabasen.dk af Niels Thomsen

Vor Gud han er så fast en borg

Publiceret i februar 2018

 **SALME
DATA
BASEN**

Vor Gud han er så fast en borg – nydigtet og moddigtet

Niels Thomsen, tidligere frimenighedspræst i Ryslinge og rektor for Præstehøj-skolen

Luthers *Ein feste Burg ist unser Gott* har siden reformationstiden været salmen frem for nogen i lutherske kirker. Den er skrevet engang før 1529. Den er blevet brugt som udtryk for selve den lutherske identitet. Den har været brugt som lutherske kirkers festsalme, som den bliver det nu i 2017 ved 500-års jubilæet for reformationen. Den blev også brugt som slagsang af soldaterne, da den svenske konge Gustav Adolf i 30-års krigen forsvarede protestantismen mod kejserens forsøg på at rekatolicere Tyskland. Heinrich Heine betegnede salmen som „Marseiller Hymne der Reformation”, og Friedrich Engels kaldte den „Marseillaise der Bauernkriege“. Den blev tæt forbundet med den tyske nationalisme efter Napoleonskrigene. Den tyske kejser Wilhelm 2. lod i 1892 dens første to linjer indskrives med 2 meter høje bogstaver på kirketårnet ved slotskirken i Wittenberg, som protestantismen svar til indskriften i Peterskirkens kuppel i Rom (i oversættelse): ”Du er Peter, og på denne klippe vil jeg bygge min kirke, og jeg vil give dig nøglerne til Himmerige”.

Med den vægt er det forståeligt, at mange har været ivrige efter at finde ud af, hvilke trusler, Luther kan have haft for øje. Det har været foreslået, at salmen er skrevet, da en voldsom pest hærgede. Andre har ment, at anledningen var tyrkernes fremmarch mod Wien, der sås som en trussel mod kristenheden. Andre igen har foreslået, at det var pavekirken, Luther blæste til kamp imod.

Spørgsmålet er ikke løst; jeg tror heller ikke, det kan løses og jeg finder det heller ikke vigtigt. Luther mente at leve i de sidste tider. Den samfundsopløsning, han så omkring sig, undertrykkelse, griskhed både verdsligt og kirkeligt, vold og oprør, så han som led i en kosmisk kamp mellem Gud og Satan. Salmen peger da også alene på truslen fra *der alte böse Feind*. Det er salmens styrke, at den kunne sammenfatte al den elendighed, og at teksten er åben, så den i 500 år har kunnet bruges til trøst i trængsel og til frimodighed både i gode og onde tider

I Tyskland bruges den naturligvis med Luthers uforandrede tekst. I andre lande må man bruge oversættelser. En oversættelse vil altid bære præg af den tid og det sted, hvor den er blevet til. Men der er forskellige former for oversættelser. I nogle tilstræber man, at komme den oversatte tekst så nær som muligt. Den oversættelse af *Vor Gud han er så fast en borg*, vi har i Den danske salmebog (DDS 336) er hovedsagelig biskop Mynsters fra 1845. Den er en oversættelse, der ligger så tæt op ad Luthers originale tekst, som man med rimelighed kan forvente. Den anden slags oversættelser tager sig frihed til at gendigte en tekst, så den mere direkte griber ind i den samtid, hvori den bliver til, og snarere må kaldes en gendigtning.

Vi har i Danmark to af den art. Ved 300-års jubilæet for reformationen i 1817 skrev Grundtvig en gendigtning, og her op til 500-års jubilæet har Iben Krogsdal skrevet en nydigtning eller, som hun også selv kalder den, en moddigtning. Jeg skal her forsøge, at tolke og kommentere den forståelse af Luthers salme, der blev udtrykt henholdsvis 300 og 500 år efter reformationen. Men først en summarisk gennemgang af Luthers tyske tekst.

Luther: Ein feste Burg ist unser Gott - 1528

Vers 1

Ein feste Burg ist unser Gott,
Ein gute Wehr und Waffen.
Er hilft uns frei aus aller Not,
die uns jetzt hat betroffen.
Der alt böse Feind
mit Ernst er's jetzt meint,
groß Macht und viel List
sein grausam Rüstung ist,
auf Erd ist nicht seinsgleichen.

De første linjer sammenfatter troens tillid til *unser Gott* i et menneskeliv i den verden, der er truet af *der alte böse Feind*. Gud er vor faste borg. Hos Gud er vi helt og fuldt beskyttede som var vi i en borg, der ikke kan besejres. Mod al den nød, vi er stedt i, er Gud vort sikre værn.

Det er krigsbilleder hentet fra Salme 46 i Det gamle Testamente. I Salme 46 skælver jorden, bjergene vakler, og vandene larmer og bruser som en stormflod. Ligesom dér handler det hos Luther også om en krig, der er vældigere end noget, vi kender i jordiske krige. Her hos Luther kommer truslen fra *der alte böse Feind*, Satan.

Vers 2

Mit unsrer Macht ist nichts getan,
wir sind gar bald verloren;
es streit' für uns der rechte Mann,
den Gott hat selbst erkoren.
Fragst du, wer der ist?
Er heißt Jesus Christ,
der Herr Zebaoth,
und ist kein andrer Gott,
das Feld muß er behalten.

Med vore egne kræfter kan vi ikke stille noget op. Skulle vi klare os selv, ville vi være fortabt. Men én kæmper for os: Jesus Kristus, udvalgt af Gud. *Der Herr Zebaoth* kaldes han, og sådan hedder det i Lutherbibelens oversættelse af Salme. 46, v.8. Det betyder *Hærskarers Herre*. Hærskarerne er de himmelske englehære, og det er ikke en jordisk krig, han kæmper, men en kosmisk, en krig mellem Gud og Satan, en krig mellem godt og ondt.

Vers 3

Und wenn die Welt voll Teufel wär
und wollt uns gar verschlingen,
so fürchten wir uns nicht so sehr,
es soll uns doch gelingen.
Der Fürst dieser Welt,
wie sau'r er sich stellt,
tut er uns doch nicht;
das macht, er ist gericht':
ein Wörtlein kann ihn fällen.

I vers 3 vokser de fjendtlige magter. Den gamle fjende har hjælp af alverdens djævelskab og truer med at sluge os med hud og hår. Og dog har vi intet at frygte. Frimodigheden fra første vers' begyndelse formuleres igen. Denne verdens fyrste er dømt. *Er ist gerichtet*.

Her kommer det store skift i salmen. Krigsmetaforen brydes. Sejren sker ikke ved våben. Alt det, vi har støttet os til med alle de krigeriske udtryk, bliver omskrevet til et *Wörtlein*, et lille ord, det Guds ord, der ikke ser ud af noget. Det ord, der ikke har jordisk magt, men som dog kan fælde denne verdens fyrste. Der påkaldes ikke bataljoner af engletropper. Nej, ondskaben, undergangstruslerne, er besejret af dette *Wörtlein*.

Vers 4

Das Wort sie sollen lassen stahn
und kein' Dank dazu haben;
er ist bei uns wohl auf dem Plan
mit seinem Geist und Gaben.
Nehmen sie den Leib,
Gut, Ehr, Kind und Weib:
laß fahren dahin,
sie haben's kein' Gewinn,
das Reich muß uns doch bleiben.

Om det ord handler vers 4. Hvor lille og svagt det end tager sig ud, så kan det ikke besejres. Lad de fjendtlige magter tage alt fra os! Liv, ejendom, ære, barn og hustru (bemærk den stigende

rækkefølge). Derved har de dog intet vundet. Alt det er intet mod det, vi beholder: Riget, Guds rige.

I verden kan det ende med nederlag. Men sejr eller nederlag i verden er ikke det vigtigste. Det vigtigste er, at vi i troen holder fast ved Guds ord og dermed i liv og død har del i Guds rige.

Grundtvig: Guds kirke er så fast en Borg – 1817

Grundtvigs Sang-Værk, III bind no. 64

Grundtvig skrev sin gendigtning af Luthers salme i anledning af reformationsjubilæet 1817. Luthers tekst anføres til sammenligning i højre spalte.

Vers 1

Guds Kirke er saa fast en Borg,
Den staaer på Zions Bjerge;
Kast kun, min Sjæl, paa Gud al Sorg!
Han vil med Kraft den væрге;
Som fordum, saa og nu,
Han kommer grandt ihu,
Den trænger til Hans Vagt,
Omringet og belagt
Af Mørkets Helved-Skare.

Ein feste Burg ist unser Gott,
ein gute Wehr und Waffen.
Er hilft uns frei aus aller Not.
die uns jetzt hat betroffen.
Der alte böse Feind
mit Ernst er's jetzt meint
groß Macht und viel List,
sein grausam Rüstung ist,
auf Erd ist nicht seinsgleichen.

Allerede i første linje af første vers møder vi en betydningsfuld forskel fra Luthers salme. Grundtvig peger på Guds *kirke* som den faste borg, ikke som Luther på *Gud*, (*unser Gott*). Grundtvig ser kirken som en håndgribelig virkelighed i verden.

Luther derimod siger generelt ikke meget om kirken. Den går op i sin funktion: at forkynde evangeliet, at døbe og holde nadver. Grundtvig siger mere. Kirken står på *Zions bjerge*. Der bruges flertal: *bjerge*. Bibelsk er Zions bjerg tempelbjerget i Jerusalem, og der er kun det ene tempelbjerg, som templet var bygget på. Men Grundtvigs flertal udtrykker, at Guds kirke er at finde jordfast alle de steder i verden, hvor der er kristen kirke, og Gud vil selv *værge* den.

Grundtvigs forståelse af kirken er langt mere konkret end Luthers. I Guds kirke har vi et sted, hvor vi kan lægge vore bekymringer, vor *sorg*, over på Gud, og vi kan stole på, at han vil opretholde og beskytte sin kirke.

Den næste udvidelse i forhold til Luther finder vi i linjen: *Som fordum, så og nu*. Kirken har hos Grundtvig *historie*. Gud har beskyttet sin kirke i fortiden. Det ser vi, og derfor tør vi stole på, at han også vil værne sin kirke i verden nu. Det værn trænger vi til, for *Mørkets Helved-Skare* omringer og belejrer os. Luther havde blikket rette mod den store endelige strid mellem Gud og Satan, og havde ikke brug for at se den strid sat ind en kirkens historie. Mere moderne

udtrykt: For ham er betydningen af striden alene eksistentiel. Grundtvig ser striden som en stadig pågående kamp igennem hele kirkens historie.

Vers 2

Vor egen Kraft, vort Heltemod
Det er ej værd at nævne,
Men derfor han en Kæmpe god
Os gav med Almagts-Evne;
Med Verden ei forgaaer
Hans Priis, Hans Jubel-Aar,
Det i al Evighed
Skal tone: Jesus streed,
Os Seier har han vundet

Mit unser Macht i nichts getan,
wir sind gar bald verloren;
es streit' für uns der rechte Mann,
den Gott hat selbst erkoren.
Fragst du, wer der ist?
Er heißt Jesus Christ,
der Herr Zebaoht,
und ist kein andrer Gott,
das Feld muß er behalten.

I første linje møder vi et lysere menneskesyn end Luthers. Grundtvig siger som Luther, at vor magt og kraft ikke kan stille noget op mod den *Mørkets Helved-Skare*, vi sang om i vers 1. Men han kender et menneskeligt *Heltemod*. Det heltemod har ganske vist ikke kraft til at sejre. Men i ordet heltemod er der åbnet for et menneskesyn, der ikke kun ser mennesket som den fortabte synder. Menneskets gudbilledlighed er ikke tabt. Den tone finder vi ikke hos Luther. Hos ham hører vi kun om menneskets magtesløshed.

Når Grundtvig kalder Kristus *en Kæmpe god*, hører man også her en anden *tone* end Luthers. Luther talte om Jesus Christ som *der Herr Zebaoth*, hærskarer herre. Det er bibelsk sprogbrug om en himlens fyrste. *En Kæmpe god* har snarere klang af nordiske sagaer og sagn. Jesus er set som en af de gammelnordiske helte. Ganske vist udstyrer Grundtvig ham med *Almagts Evne*, men også med det er han flyttet over fra det bibelske univers til den nordiske verden. Grundtvigs samtidige arbejde med Saxo og Snorre har smittet af. Men mere end det. *Kæmpen god* sejrer og det fejres med triumf i en fest, der skal vedblive selv efter denne verdens undergang, og også vi, der jo dog har heltemod, selv om vor kraft er lille, tager del i den. Hele denne sejrsmest er Grundtvigs eget tillæg til salmen. Luther er mere stilfærdig. Han nøjes med *das Feld muß er behalten*.

Grundtvig skriver i en anden tid end Luther. Luther skrev ind i senmiddelalderens fortvivlede undergangsstemning og ud fra et mørkt menneskesyn, der kun så mennesket i dets afmagt og som synder. Grundtvig kender, som romantikkens gør det, mennesket både i højhed og i fald, og synger ud af en lys forventning i liv og død.

Vers 3

Ja, myldred Djævle end paa Jord
Og stormed Kirkens Volde,
Vi stole dog paa Jesu Ord,
Han Marken skal beholde;
Lad fnyse Verdens Aand!
Al Magt er i Guds Haand!
Lad rase Mørkets Hær!
Lad blinke Blus og Sværd!
Guds Ord kan aldrig svigte.

Und wenn die Welt voll Teufel wär,
und wollt uns gar verschlingen
so fürchten wir uns nicht so sehr,
es soll uns doch gelingen.
Der Fürst dieser Welt,
wie sau'r er sich stellt,
tut er uns doch nicht;
das macht, er ist gericht':
ein Wörtlein kann ihn fällen.

I vers 3 er djævlens angreb rettet mod *kirkens* volde, ligesom det i vers 1 er *kirken*, der er angrebet. Den kamp udkæmpes her i historien, hvor vi kan forlade os på Jesu ord, hvor voldsomt end verdens ånd farer frem. Kirken, hvor vi hører til, bliver angrebet. Striden er kirkens strid, men vi frygter ikke, selv om vi ser *Mørkets Hær* storme frem mod os med ild og sværd. I tillid til Guds ord, tør vi vove kampen.

Luthers kontrast mellem fjendens overvældende styrke og det lille ord, *das Wörtlein*, er afdæmpet. Kampen ligner hos Grundtvig mere et slag på en jordisk kampplads. Kampen finder sted i historien. Det lyder, som om også *vi* er med. Der er plads til vort heltemod.

Vers 4

Nej Ordet skal de lade staae,
Og Utak dertil have,
Det skal til Verdens Ende gaae
Paa sine Fjenders Grave,
Med List, med Vold og Mord,
Vort Gods, vort Liv paa Jord,
Os Verden røve kan,
I Christnes Fædreland
Vi Kronen dog beholde.

Das Wort sie sollen lassen stahn
und kein' Dank dazu haben;
er ist bei uns wohl auf dem Plan
mit seinem Geist und Gaben.
Nehmen sie den Leib,
Gut, Ehr, Kind und Weib:
laß fahren dahin,
sie haben's kein Gewinn,
das Reich muß uns doch bleiben.

Vers 4 samler sammen. Ordet er så mægtigt, så mørkets hær ikke kan røre det. Kampen skal *til verdens ende gå*. Verdens ende ligger i fremtiden. Til den tid skal det vise sig, at ordet endegyldigt sejrer og kan træde på sine fjenders grave. Måske har fjenden taget vort liv og tilegnet sig vor ejendom, men vi er bundet sammen med ordet, og vi har været med i kampen. I forbund med ordet har vi sejret. Derfor får vi også sejrskronen. Sejrens krone beholder vi i *Christnes Fædreland*, vort sande fædreland, Guds rige.

Hos Grundtvig er triumfen over for fjenden i forgrunden, og vi får en sejrskrone. *Vi kronen skal beholde*. Luther er mere stille, mere inderlig. Hos ham er sejren Guds alene, og ikke ved

magt, men ved det lille ord. Hos ham er det hele sagt med salmes sidste linje: *Das Reich muß uns doch bleiben.*

Disse fire første vers må kaldes en nydigtning af Luther. Grundtvig er ikke i opposition til Luther. Indholdet er i hovedsagen fælles med indholdet i Luthers salme. Vi henter mod i Jesu Ord til at leve i en verden truet af *mørkets helvedskare*. Ja, selv hvis helvedskaren her i verden besejrer os og tager vort liv og vor ejendom og alt, hvad vi holder af, fra os, kan vi bevare modet i tillid til, at vi dog evigt har plads i Gud rige.

Men samtidig er der væsentlige forskelle. Gud har sin kirke i verden, den hører vi til i, og det er den, han beskytter. At Guds kirke kan stå sig, er ganske vist helt og fuldt afhængigt af *kæmpen* med almagtskræfter, Jesus, men skønt kirkens magt knap nok er værd at nævne, tør de, der hører til den, alligevel med *heltemod* være med i kampen. Dermed bliver de også efter den sidste sejr smykket med sejrskroner.

Grundtvig ser som Luther livet i verden som en strid mellem helvedes destruktive kræfter og Gudsordet. Men Grundtvigs syn på mennesket er lysere end Luthers. Hos Luther synes kampen at være den sidste afsluttende, som verdsligt ender med nederlag, men hvor Guds rige dog får den endelige sejr. Hos Grundtvig er det en kamp, Guds kirke har kæmpet så længe, den har været til, *som fordum, så og nu*. Guds rige har som Guds kirke en historie i verden.

Vers 5

Guds Ord det er vort Arvegods,
Det skal vor Afkoms være,
Det være skal i Grav vor Roes,
Vi holdt det høit i Ære;
Det er vor Hjælp i Nød,
Vor Trøst i Liv og Død,
O Gud! ihvor det gaaer,
Lad dog, mens Verden staaer,
Det i vor Æt nedarves

Sidste vers er Grundtvigs egen tilføjelse uden forlæg hos Luther. Selv om Grundtvigs gendigtning i sin helhed ikke har fundet plads i nogen officiel salmebog, så har dette vers som en et-vers-salme fundet vej ind i salmebøgerne og er blevet højt skattet og meget brugt. Det skal læses i sammenhæng med de fire første vers, og er den måde, Grundtvig selv ved 300-års jubilæet for reformationen vil fremhæve talen om Guds ord som reformationens hovedsag.

Guds Ord kaldes vort *arvegods*, og vi lover at give det videre til vore efterkommere. Vægten ligger på Guds ords virke i historien. Vi har fået det i arv. Det giver os hjælp og trøst i liv og død. Det skal være os en æressag at holde det fast indtil vor død, og vi beder om, at det må leve i vore slægter indtil verden ende.

I dette sidste vers, hans eget, har han sat det nutidige menneskeliv og Guds ords virke i historien i forgrunden – endnu stærkere end i de fire første vers.

Således tager Grundtvig imod arven fra Luther og sætter den ind i den sammenhæng, han selv står i. I hans samtid vågnede i romantikken en forståelse af, at menneskelivet er indfældet i historien og set både i storhed og fald. Grundtvig ser verden som en valplads for kampen mellem godt og ondt. Selv ville mennesket ikke kunne stå sig i den kamp, men Gud har bygget sin kirke i verden og skærmer og opretholder den. Grundtvigs tilføjelse til Luthers salme er en tak for, at Guds ord har levet i historien og er gået i arv til os, og vi beder om, at vi må lade den arv gå videre i vor slægt indtil verdens ende.

Iben Krogsdal: Vor Gud, du mærker vores sorg – 2016

Forlaget Syng Nyt

Iben Krogsdal udsendte i 2016 som optakt til 500-året for reformationen 21 nydigtninger af alle de Luthersalmer, vi har i salmebogen. Den første er den, der også giver navn til hele samlingen, er *Vor Gud, du mærker vores sorg*. I samlingen indgår til hver salme en kommentar, der både er kommentar til salmen, som den står i Den danske Salmebog, og til hendes egen nydigtning af den. Hun foretrækker at kalde sine salmer nydigtning. Om nydigtningen af Luthers *Vor Gud, han er så fast en borg* går hun videre. Hun skriver, at hun er dybt fascineret af den, men at hendes *Vor Gud, du mærker vores sorg* snarest er en *mod-digtning*, og hun redegør for sin læsning og forståelse af Luthers salme. Hun ser salmen som udsprunget af Luthers egen kamp mod djævelen og mod pavekirken, og hun læser den som en salme, der skal indgyde de syngende mod til fælles kamp mod den fordærvede pavekirke. Hun hæfter sig ved de stærke kampbilleder i vers 1 og 2, og forstår salmen som en rasende kamp mellem ondt og godt, men vurderer, at salmens forståelse af forholdet mellem ondt og godt ikke er gyldig i en moderne verden, hvor ondt og godt flyder sammen, og hun tegner en modsætning mellem på den ene side middelalderens (indbefattet Luthers) sort-hvid-tænkning og på den anden side en nutidig af den moderne psykologi formet tænkning, hvor man i stedet for at tænke i sort-hvidt må forstå i nuancer af gråt. I Luthers salme dæmoniseres fjenderne. Over for det anfører hun, hvad en psykiater har sagt til hende: ”Det onde er, at vi dæmoniserer hinanden”. Hun ser Luthers salme som udtryk for hans egen selvforståelse i hans egen samtid og mener ikke, man kan bruge den løsrevet fra dens historiske kontekst. Et moderne menneske, der synger salmen, forstår ikke og deler ikke Luthers forudsætning, at den *fjende*, Luther har for øje er Djævelen, men vil forstå fjenden som en konkret fjende, og således lægger salmen det nær at fremmane fjendebilleder af mennesker.

I sin egen salme går hun ikke ud fra en gammeltestamentlig Gud, der kan ses som en fast borg, et værn, en bevarer, en krigsherre, men som en nytestamentlig medfølelse Gud, der mærker vores sorg,

Som det er fremgået af mine kommentarer til Luthers egen salme, mener jeg ikke, at hendes Lutherforståelse rammer. Hun ser ikke, at billedet af Jesus som krigshelt, Hærskarers Herre prud, vendes omkring, og at Jesus sejrer ikke ved magt, men ved sit ord, det ord, som i verdens øjne er lille og svagt. Men det er i sammenhængen her ikke det væsentlige, om hun har forstået Luther rigtigt. Det, jeg fokuserer på, er, hvad den moderne forståelse af godt og ondt er, og hvorledes denne modernitet henter trøst og glæde ind ved troen.

Vers 1

Vor Gud, du mærker vores sorg
og kender vores fare
du ryster vores faste borg
og det vi selv kan svare
når vi har valgt en vej
hvor verden lukker sig
og dødens sorte gen
går gennem marv og ben
så er du allernærmest

Vor Gud han er så fast en borg,
han kan os vel bevare,
han var vor hjælp i al vor sorg
vort værn i al vor fare;
den gamle fjende led,
er nu for alvor vred,
stor magt og argelist
han samler mod os vist,
ej jorden har hans lige.

Vers 1 annoncerer, at Iben Krogdals salme er en *moddigtning*. Den vil sige salmebogens *Vor Gud han er så fast en borg* imod. Vi har ikke brug for en borg, ikke for forsvarsværker. Vor sorg og vor fare er ikke, hvad vi selv tror, de er. Gud ved det. Han mærker og kender og forstår vores sorg og vores fare. Vejen til at blive befriet fra sorg og fare er ikke den beskyttelsesmur, vi selv bygger op, og ikke vore egne forklaringer på, hvad der er galt. Tværtimod. Den sikkerhed, vi på den måde har bygget op, skal rystes. Den er en falsk. Det er en sikkerhed, der får vor verden til at lukke sig og den er et pust af døden. Men når vi er blevet rystede, når vi mærker det dødens pust, som vor selvskabte sikkerhed bringer med sig, da er vi kommet derhen, hvor Gud er os nær, og kan få os til at vende om.

Forskellen til Luther er klar. Hos Luther er udgangspunktet, at der er magter til, der truer os med ondskab og ødelæggelse, og at vi ikke har magt til at beskytte os selv. Trøsten ligger i, at Gud har den magt, der er stærk nok til at sejre over de kræfter, der er for stærke for os. Iben Krogsdal begynder med sorgen, og følger det op med den trøst, der ligger i, at Gud ser og viser en ganske anden vej: Han vil lære os at opgive vort forsvar. Forsvaret får verden til at lukke sig. Det viser Gud os. Vores fare er ikke en ondskab, der kommer udefra, men er den usikkerhed og frygt i os selv, der får os til at lukke os inde. Det er dødens vej. Forskellen mellem de to salmer kan se ud til at være den, at Luthers salme er skrevet som trøst til magtesløse mennesker, mens Iben Krogdals er skrevet til mennesker, der har søgt selv at opbygge en fæstning og dermed lukket sig selv inde.

Vers 2

Og tar vi magt i verden selv
og hæver undergrunden
og slår vi glædens suk ihjel
før det når ud af munden
så lægger du din ånd
omkring os som en hånd
og støtter vores krop
og hvisker: luk dig op
for himlen som den kommer

Vor egen magt ej hjælpe kan,
let kan os fjenden fælde;
men med os står den rette mand
omgjordet med Guds vælde.
Det er den Herre Krist,
og sejer får han vist,
hærskarers Herre prud,
der er ej anden Gud,
han marken skal beholde.

I vers 2 knytter Iben Krogsdal til ved ordet magt i første linje af vers 2 hos Luther: *Vor egen magt den er kun svag*. Luther og Iben Krogsdal er fælles om at vide, at vi ikke kan stole på vor egen magt. Men hvor Luther derfor griber efter Guds magt, tager Iben Krogsdal afsked med magt overhovedet. Hvor vi selv tager magt, når vi forsøger at kravle højt, *hæve undergrunden*, der lukker vi glæden ude, før den kan komme til udtryk. Men dér vil Gud – som en mild moder – lade sin hånd omslutte os, så vi ikke snubler, og han vil blidt hviske sit *luk dig op* og derved bane vejen *for himlen som den kommer*. Selv skal vi ikke konstruere, hvordan livets himmelske godhed skal have skikkelse, men Gud vil som den gode sjælesørger og den blide moder viske frygten for det onde bort og vise os vejen til tilværelsens godhed.

Vers 3

Og går vi frem med vold og magt
mod dem vi kaldte fjender
og mødes vi i svag foragt
for dem vi ikke kender
så står din dreng med lys
og siger: Mørke fryse!
og hvisker trapper ind
i vores dybe sind
de går mod åbenlyset

Og myldred djævle frem på jord
og os opsluge ville,
vi frygter dog ej fare stor,
de deres trusler spille;
lad rase mørkets drot
med løgn og mord og spot,
han har dog få't sin dom,
da Krist til jorden kom,
et ord ham nu kan fælde.

I vers 3 hos Luther myldrer der djævle frem på jorden, og *mørkets drot* farer frem med *løgn og mord og spot*. Iben Krogsdal ser ikke en ondskabens hær. Hun ser nogle, som vi *kaldet* fjender. Men er de det? Eller er det ikke os selv, der har dæmoniseret dem, der er fremmede for os? Løsningen er ikke en kamp mod ondskab, men at Gud ved sin ”dreng”, Jesus, bringer lys, lader mørket fryse bort og bygger trapper op fra vort sinds mørke dybder. Hvor Gud *hvisker* lysets trapper frem, der svinder det mørke, som får os til at regne næsten for fjende. Der går vi fra sindets mørke ud i det åbne solskin, *åbenlyset*. Iben Krogsdal synes i denne salme slet ikke at kende magter, der virkelig er truende. Når vi tror det, skyldes det, at vi i frygt for andres vold og

magt har forskanset os i vores egen vold og magt. Den vildfarelse kan vi befries fra, når vi hører, at Guds *dreng*, Jesus, får mørket til at vige, så vi kan finde vej til livets åbne solskin.

Og står vi foran vores død
med hænder uden chancer
og falder himlen mørkerød
i onde nattetraner
så rejser du din søn
så voldsomt nattesøn
han vælter vores sten
han gør det én for én
til morgensolen brænder

Guds ord den nok skal lade stå
og dertil utak have.
thi Herren selv vil med os gå,
alt med sin Ånd og gave;
og tage de vort liv,
gods, ære, barn og viv,
lade fare i Guds navn!
Dem bringer det ej gavn,
Guds rige vi beholder.

I vers 4 står vi overfor døden. Den kan vi ikke magte. Mørket kommer. Himlen falder *mørkerød*. Det er livets aftenrøde. Mørket skaber onde drømme, skaber angst. Men dér, synger vi tillidsfuldt, oprejser Gud sin søn, lader ham opstå. *Nattesøn* står der. Det korresponder med ordene om den mørkerøde himmel, aftenrøden på den ene side og til den anden morgenen, der bryder frem. I det dybe nattemørke fødes det lys, der gik under i aftenens mørkerøde, men nu bliver til en brændende morgensol. I nattemørket har Gud oprejst sin søn, der vælter vore stene bort, som Gud lod en engel vælte stenen bort fra hans grav. En ny dag, ikke med aftenrøde, men med morgenrøde, bryder frem. *Morgensolen brænder* igennem dødens nattemørke. ”Guds rige vi beholde”.

Hvor langt rækker moderniteten?

Iben Krogsdal har ikke nogen ambition i retning af at være luthersk. Heller ikke i retning af at forkaste Luther. I andre af hendes Luther-gendigtninger finder hun noget godt. Hun griber i kirkens tradition, giver dét videre i nutiden, som hun kan bruge, og nyformulerer det, sådan som hun synes det giver mening i nutiden. I sin moddigtning af *Vor Gud han er så fast en borg*, finder hun Luther fjern. Hun ser, som hun skriver i sin kommentar, en modsætning mellem Det gamle Testaments billede af Gud og Det ny Testaments, og holder sig entydigt til det, hun ser som det nytestamentlige.

I sin forståelse af nutiden trækker hun et langt stykke på moderne psykologiske indsigter. Hun kender splittelsen i os selv og ser, at den bunder i vores tro på, at vi kan redde os selv, men ser samtidig, at det bliver til forhærdelse, der lukker os ude fra det gode åbne liv. Guds omsorg består først i, at han ryster vores tillid til os selv og vor egen magt, og dernæst i den blidhed, hvormed han åbner og blødgør vort sind. Hendes salme er båret af tro på, at Gud og hans dreng vil blødgøre vore hjerter, så vor verden åbner sig, og vi kan nå frem til en harmoni i os selv og med vore medmennesker.

Jeg er ikke i tvivl om, at en kristendomstolkning som den, Iben Krogsdal her formulerer i opposition til den, hun mener at finde i Luthers *Vor Gud han er så fast en borg*, vil være vel-

kommen for mange i nutiden. At den ikke luthersk er i sig selv ikke grund til at sige, at den ikke kan bruges. Ligesom Grundtvig i *Guds Kirke er så fast en Borg* formulerer sig med anvendelse af sin samtids historiesyn og romantikkens menneskesyn, således bruger Iben Krogsdal vor tids af psykologien formede forståelse af menneskesindet og lader den forståelse være ramme for indholdet af den kristne tro som vejen til at hele den splittelse, som modernitetens mennesker lider under.

I princippet gør hun det samme som man har gjort igennem kirkens hele historie. Paulus, Origenes, Augustin, Thomas Aquineren, Luther, Grundtvig og Bultmann har tolket den kristne tro i sammenhæng med deres samtids filosofi og livsforståelse.

Det betyder imidlertid ikke, at man ikke kritisk kan stille spørgsmålet om, hvor langt den nutidige tolkning, funderet i et moderne psykologisk menneskebillede kan holde. Det er let for mig at se, hvorledes Iben Krogsdals salme kan være en befrielse, om end en smertefuld, for de selvsikre. At det er en kristelig sag at ryste de selvbevidste, som vil samle magt til sig, skal ikke anfægtes og fylder da også meget i vores salmebog.

Men jeg savner godt nyt til de undertrykte, de gamle, de syge og de svage. Er det rigtigt at sige til dem, at det onde er, at de dæmoniserer de andre? Jesu blide sjælesorg kan smelte vores hårdhed. Det er tiltrængt. Men er der udsigt til, at den også smelter undertrykkernes?